

Хотелось бы отметить, что проведенное нами исследование показывает то, что среди респондентов превалирует более традиционное понимание успеха, которое заключается в финансовом благополучии. Успех представлен как конечное состояние, когда человек добился поставленных целей, всего в жизни добился. Возможно, именно поэтому достижение успеха в жизни не приводит к ощущению счастья. Состояние гармонии, присутствие семьи и друзей может они по-прежнему относиться к атрибутам успеха отсутствие материального успеха.

Литература

1. Ушаков Д. Толковый словарь современного русского языка. 100 000 слов и словосочетаний. – Litres, 2022.
2. Лабунская В.А. Социальная психология личности в вопросах и ответах. М.: Гардарики, 2000. – 272 с.
3. Веблен Т. «Теория праздного класса»: М.: Прогресс, 1984. – 194 с.
4. Нефедова Н. И. Социальные представления об успехе //Logos et Praxis. – 2003. – №. 3. – С. 141-147.

Сағындықова Д.Р., Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, философия және психология факультеті, Р-31к-20 тобы, студент.
(*Ғылыми жетекші – аға оқытушы Анламасова Б.Ж.*)

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЦИФРЛЫҚ БУЫНЫНЫҢ БЕЙНЕСІ

Қазақ халқы мен оның мемлекеті өмірінің қай тарихи кезеңін алсақ та, оның әрбір кезеңі жаңа дүниелік тәртіпке, жаңа өмірлік бағдарларға жетелейтін тың үдерістермен байланысты.

Қазіргі жасөспірімдерді әлеуметтендірудің негізі-жасөспірімнің қоғаммен қарым-қатынасын құрудың негізі ретінде қарым-қатынас. Психологиялық жасына байланысты интернетте коммуникативті белсенділік танытатын жасөспірімдер және әлеуметтік желілер қарым-қатынастың басым түрлерінің бірі болып табылады.

Неміс экзистенциализм философы К.Ясперс «Техника – біздің ахуалымыздың басты мәселесіне айналды, оның барынша өмір салаларына енуін бағалау мүмкін емес. Ол өткен мен болашақты ұштастыра алатын радикалды өзгеріс» - деп түсіндірді [1]. Техника мәселесінің философиялық онтологиясы – әлемнің жаңару факторы ретінде қарастырылады. Техника қоғамды жанартып идеяның мақсатты тасымалдануына ықпал жасайтын қарқынды күш екенін ескеру қажет. Қоғамның техникалануымен адам өзгереді, ол табиғатты бағындыра отырып жаңа әлемді және оны игерудің тәсілін қарқынды әрі масштабты тұрғыда игеруге талпыныс жасайды. Техника адам бойындағы шығармашылық қасиеттің көшірілу проекциясы болса, адамзат баласының болашақты қабылдауға, өзгертуге, жаңартуға үлкен мүмкіншілікті қоғамға береді. Ендеше ол адам ақылында пайда болмайды, ақылдың көмегімен ауланады. Техника жан мен тәннің жаттықтыру қабілеті арқылы пайда болып, әлемді бағындыра бастайды адам да оған тәуелді болады. Бұл ойдың төркінінде адамды өз табиғатына қарағанда жасанды әлемнің техниканың жаратылысын, болмысын жоғары қабылдауы мүмкін. Сондықтан да техника адамның болашағына игілік әкелуіне қарағанда пайда мен ұтымдылықтың таразысын басым ұстайды.

Техника мәдениеті қоғамға келген прогресстен жаратылыстың гуманистік этикалық саласына терең мән береді. Осыған байланысты техносферадағы мәдениеттің орнын түсіну ерекше өзекті болып табылады.

Қазақстанда Хоув пен Штраус қарастырған барлық ұрпақтар тұрады. Сонымен қатар, 19 118 439 статистикасына сәйкес (3 жылғы 2020 қазандағы жағдай бойынша) халықтың үштен бір бөлігін 0-17 жастағы балалар алады. Countrymeters есептеулеріне сәйкес, 2020 жылға арналған жастар саны 15 жасқа толмаған 4 074 613 адамды құрайды (ерлер: 2 081 618, әйелдер: 1 992 995). Қазақстанда 14-29 жас аралығындағы халық жастар болып саналады. "Қазақстан жастары-2018" ұлттық баяндамасына сәйкес жастардың сан және жас құрылымы 3 900 834 адамды құрады, бұл өткен жылдармен салыстырғанда жастар санының жыл сайын төмендеуін білдіреді (2014-2017). Жастар құрылымында 14-18 жас аралығындағы жасөспірімдер жастардың жалпы санының аз бөлігін құрайды. Цифрлық ұрпақтың сипаттамаларын салыстырмалы талдау әлемдегі цифрлық ұрпақтың әртүрлі түрлерге қарағанда ортақ екендігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Цифрлық қоғамдағы адамның мінез-құлқы айтарлықтай өзгереді. Қоршаған әлем туралы идея бұрынғыдай адамның өзара әрекеттесуінде емес (қарым-қатынас, ауызша немесе жазбаша, қағазға жазылған хабарламалар), бірақ машина ұсынатын ақпарат ағынына негізделген. Ақылды қала, ақылды үй сияқты құбылыстар адамның қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған технологиялар (таксиге тапсырыс беру, цифрлық электрдің, дәрігердің, банктің, дүкеннің, мейрамхананың, косметологтың және т.б. қызметтері) арқылы өркениеттің бір сәттік пайдасын алу туралы түсінік береді. Цифрлық Роботтар адамға жыныстық қатынаста, ойындарда, қарым-қатынаста жағымды эмоцияларды сезінуге мүмкіндік береді. Жыныстың өзгеруі және суррогат аналар, чиптің адам ағзасына енуі және адамның табиғи мәніне қайшы келетін басқа да жаңа құбылыстар ХХІ ғасырда жаңа әлемдік тәртіптің түбегейлі өзгеруінің нормасы мен нәтижесі болды. Цифрлық буынның мәдени кеңістігі жоғары технологиялар дәуірінің динамизмімен ұштасқан орта арқылы көрінеді. "Ақпараттық технологиялар ғасыры қоғамның қажеттіліктеріне сәйкес келетін және цифрлық революцияның нәтижесі болған басқа медиа кеңістікті қалыптастырады. Мәдениеттің ойындық элементін анықтау тәжірибесін көрсеткен И.Хейзинганың «Homo ludens» концепциясы дәлелдеп тұрғандай. Қазақстанның мәдени медиа кеңістігі егеменді мемлекет жағдайында өскен цифрлық ұрпақтың әлеуметтік коммуникацияларын қалыптастыратын белсенді ойыншыға айналуға" [2].

Зерттеу аясында жасөспірімнің әлеуметтік желілерде орта есеппен аты әртүрлі бірнеше аккаунты бар екені анықталды. Ең танымал және жиі қолданылатын желі «Vkontakte», «Instagram», содан кейін YouTube бейне платформасы. Оның үстіне, егер бірінші желіде олар музыка тыңдап, мессенджерде сөйлесетін болса, онда Instagram-да олар бақылайтын басқа адамдардың өмірімен, сондай-ақ тауар брендтері, косметика және т.б. YouTube платформасында оларды көрнекіліктер, сіз пікір қалдыра алатын бейнелер қызықтырады, ең бастысы, тіркелгіңізді жасап, оны көпшіліктің қарауына қояды. Байқағанымыз, соңғы 3 жылдан бері 5-10 жас аралығындағы балалар YouTube челленджерін көріп жүр, оның басты рөлдері сол жастағы балалар. Яғни, бұл платформа пайдаланушыларды 5 жастан бастап тартады. Әлеуметтік желіде аккаунты бар жасөспірім өзін әрқашан осы желідегідей елестете бермейтінін айтады. Әлеуметтік желілерде ол әлеуметтену тәжірибесін іздейді, өзін әртүрлі рөлдерде сынап көреді, өзін танып-білуде, сыртқы келбетпен, фигуралармен тәжірибе жасайды, стильдермен ойнайды.

Әлеуметтік желілер бүгінде жасөспірімнің жеке тұлғасын қалыптастыратын орта. Қазақстанда ең танымал әлеуметтік желі «ВКонтакте» желісі болып табылады, ол бір аккаунтта хат алмасуды, сүйікті музыкалық тректерді, достардың профильдерін сақтауға, өзіңіз туралы ақпаратты жүктеп салуға, тіпті үй тапсырмасын орындауға мүмкіндік береді. Одан кейін өзін таныстыру, басқа біреудің достарының, блогерлердің, танымал тұлғалардың өміріне «тыңшылық жасау» үшін «Instagram» әлеуметтік желісі келеді. «Facebook» пен «Twitter» жас ұрпақ айтқандай - бұл ересектерге, ата-аналарға арналған желілер. Бұл маңызды әлеуметтік желі.

ВКонтакте әлеуметтік платформасы өзінің демократиясымен және өзін-өзі көрсету мүмкіндіктерімен тартады, «... Профиль ақпаратқа толы, фотосуреттер альбомдарға сұрыпталған, топтармен жұмыс істеу ыңғайлы. Топтар – қызығушылық клубтарының бір түрі. И.Черемисова осы платформаны талдау барысында мазмұндық есептің 12 бірлігін бөліп көрсетті: өзі туралы ақпарат, фильм тақырыптары, музыка, әдебиет, фотосуреттер, қалаулар, цитаталар, жыныстық қатынасқа арналған тақырыптар, ұятсыз сөздер, алкоголь мен темекіге, есірткіге тәуелділікті көрсету [3,17].

Екінші танымал платформа - визуалды қабылдауға бағытталған Instagram. Instagram-ның семиотикалық кеңістігі өз зерттеушісін қажет етеді: графика, логотиптер, түстер, фотосуреттер, ым-ишара және пайдаланушылар жасаған басқа да көрнекі бейнелер. Жоғарыда көрсетілген әлеуметтік платформадан айырмашылығы, Instagram аз коммуникативті, көрнекті және жалпыға ортақ. Жарнама жасап, ақша табатындар үшін бұл тамаша әлеуметтік желі. Instagram бәсекелестікке ынталандырады, кейде қайғылы аяқталады. Мұның себебі психологиялық проблемалар, әлеуметтік қанағаттанбау және т.б.

Жасөспірімдер арасында танымал әлеуметтік платформалардың бірі – қысқа бейнелерді - өзіңіз туралы әңгімелер жазуға мүмкіндік беретін Tik Tok. Бейне деректерін сүзгілердің көмегімен жылдамдатуға, баяулатуға және т.б. 1 кестеде жасөспірімдердің әлеуметтік желілерге тіркелу мотивтері келтірілген.

Тіркеудің қозғаушы себебі-93% қарым-қатынасқа деген құштарлық, екінші орында кәсіби қажеттіліктер 41%, медиа файлдардың қол жетімділігі 38%, зерігу және жалғыздық 6%, тіркелген.

Қазақстандағы жасөспірімдердің мінез-құлқын талдай отырып, біз қоғамдағы құндылық бағдарлардың трансформациялануын атап өтеміз және олардың шеті Батысқа бағытталған. АҚШ, Германия, Швейцария ғалымдарының «цифрлық жергілікті тұрғындар» ұрпақтарына әсер ететін зерттеулері Ресей және Қазақстан зерттеулерімен көбірек байланысты. Іс жүзінде Z цифрлық буыны географиялық параметрлермен емес, күнделікті менталитетті сипаттайтын критерийлермен анықталады, мысалы, жалғыздық проблемасы, шынайы өмірде шынайы қарым-қатынастың болмауы және қажеттілігі, виртуалды шындық мүмкіндіктерінің алуандығы, ағыны, ақпараттың әртүрлі нұсқалары, кибермендерді жасайтын технологиялар, медиа- кеңістікті басқару құралдарының қалыптасуы. Бұл критерийлер цифрлық ұрпаққа жататын барлық жасөспірімдерге тән.

Қазақ жасөспірімі, Z буынының өкілі ақпараттық технологияны жетік меңгерген 15-17 жас аралығындағы бозбала. Өзін әлемнің бір бөлігі ретінде сезіну, әлемдік жетістіктерге кең қол жетімділік, кең ауқымды ақпарат көздеріне ие болу - бұл әлемдегі экологиялық жағдайға қатты алаңдайтын заманауи адам (Грета Тунберг синдромы). Әлемдегі, қоғамдағы және фейктер теңізінде тұрақсыз жағдайлар дәуірінде өмір сүретін ол виртуалды желіде өзінің жеке басын құруға жиі қанағаттанады. Z ұрпағы арасында интернетке тәуелділіктің жоғары деңгейі шынайы коммуникациялық дағдылардың жоқтығынан да көрінеді. Эмодзилерді қолдану форматындағы қарым-қатынас нақты қарым-қатынаста жасөспірімдердің диалогты қалай жүргізу керектігін, не туралы сөйлесу керектігін тежелуіне әкелді. Оның орнына достармен кездескен кезде екі «дос» виртуалды шындыққа «барып», бір-біріне хабарламалар, аудио-видео файлдарды жіберу арқылы байланысады. Әлеуметтік психолог Шерри Турклдің болжамы орындалып жатыр. Роботтар және «бізді жақсы көретін» әлеуметтік машиналарды жасау туралы айтатын болсақ, адамдарды үнемі алаңдатуға арналған құрылғылар өзекті бола бастады.

Жаһандық электронды өркениеттің келе жатқан дәуірі терең, философиялық тәртіптің проблемаларын туғызады: адам деген не және оның әлемдегі орны, оның жеке және әлеуметтік кеңістігі туралы түсінік. Философияның зерттеу объектісі дүние мен адам арасындағы қатынас, адам әлемді тану, түсіну, түйсіну және сезіне білу қажет. Философия әлемді игерудің маңызды құндылығы данышпандылықта екенін анықтайды. Қазіргі жас жігіттің мәдени кеңістігі құндылықтарды, мінез-құлық үлгісін, қазіргі ұрпақтың өмірлік стратегияларын түсінуге мүмкіндік береді.

Ақпараттық-цифрлық және компьютерлік технологияларды белсендітуде тәрбиеленген, олардың әлеуметтенуінің желілік сипатын айқындаған жас адамдардың ұрпағын біз Қазақстандағы цифрлық ұрпақ немесе Z ұрпағы деп атаймыз, бұл ұрпақ 2003-2023 жылдар аралығында туған.

Шетелдік зерттеушілердің талдауы негізінде үш критерий жасалды, олардың білімі қазіргі жас жігіттің әлеуметтік-мәдени портретін салуға, сондай-ақ оларды көруге мүмкіндік берді. Бұл кеңістіктік-уақыттық қатынастар, цифрлық сәйкестілік және байланыс нысаны. Z ұрпағының мәдени кеңістігі цифрлық мәдениеттің әртүрлі аспектілерін көрсетеді. Біріншіден, жасөспірімдердің мәдени кеңістігі күрделі және уақытша. Екіншіден, қазіргі жасөспірімдер интернет кеңістігін өзін-өзі таныстыру мүмкіндігі ретінде, әлеуметтік топпен сәйкестендірудің белгісі ретінде, олардың жеке басын табу мүмкіндігі ретінде және, сайып келгенде, тұлғааралық қатынастарды құру тәсілі ретінде пайдаланады. Жасөспірімдердің цифрлық сәйкестігі мемлекетке, этносқа, мәдениетке қатысудың формуласы ретінде ұлттық кодтың қалыптасуына әсер етеді және сонымен бірге қоршаған нақты әлемге ашықтық пен толеранттылықтың негізін қалайды. Үшіншіден, зуммерлердің аралас шындықта өмір сүруі қарым-қатынастағы мәдени өзгерістерді анықтайды, күнделікті өмірді құру тәсілдері өзгереді, қарым-қатынас формасы өзгереді: өмір, мем-бейнедегі эмоциялар, ұнатулар мен көріністер саны түрінде өткен ләззат. Қазіргі жасөспірімдердің өмір сүру стилінің ерекше белгілері, өмірдің жылдам қарқыны, қысқа өмірлік жобалар.

Цифрлық технологиялардың қазақстандық жасөспірімнің білім беру қызметтерін алуағы өмір салтына оң әсерімен қатар, тауарларды тез алу, өз талантын, қабілеттерін жүзеге асырудың әртүрлі мүмкіндіктерін ұсыну арқылы күнделікті өмірдегі қажеттіліктерді қанағаттандыру, цифрлық әлем көптеген қауіптерді жасыратын мифологиялық виртуалды шындықты құрды. Бұл, ең алдымен, адамның дәстүрлі қарым-қатынасынан, есту және тыңдау қабілетінен алыстау. Екіншіден, мақтаныш, бос әурешілік сияқты адамның әлсіз жақтарын ашады. Цифрлық технологиялар адамның жаңа менталитетін қалыптастырады, ол өлшеуге, бақылауға, салыстыруға, балл есептеуге жатады. Бұл адамды үнемі жақсы нәтижеге жетуге мәжбүр етеді. Жақсы болу сізді өзіңіздің денеңізбен, сыртқы келбетіңізбен, өмір салтыңызбен тәжірибе жасауға мәжбүр етеді,

көбінесе қарапайым қауіпсіздікті елемейді. Бұл әсіресе қоғамға әлеуметтенетін және өзіне мінез-құлықтың әртүрлі тәсілдерін қолданатын жасөспірім үшін қауіпті.

Цифрлық ұрпақ феномені ғылыми пікірталастардың тақырыбы болып табылады, өйткені бұл ұрпақтың алдыңғы буыннан айырмашылығы маңызды және жаңа ақпараттық шындықтың пайда болу сипатымен түсіндіріледі. ХХІ ғасырда туылған балалардың ерекшеліктері туралы ғылыми дәлелдерге қарамастан, біз Z ұрпағы туралы өзіндік анықтама мен түсінік беруге тырыстық.

Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев ұлықтау рәсімінде Рухани жаңғыру бағдарламасының сегізінші бағытына назар аударады, онда жастарды жаңа сын-тегеуріндер тұрғысынан тәрбиелеуге көп көңіл бөлінеді. Ұсыным ретінде біз Қазақстанның жастар саясатының басым бағыты ретінде қазіргі жасөспірімдерді олардың цифрлық дағдыларын, soft skills деп аталатындардың болуын, бір мезгілде бірнеше істі шеше білуді ескере отырып, әлеуметтік маңызы бар, практикаға бағдарланған жобаларға тартуды ұсынамыз. Soft skills дағдыларына жатады: сыни тұрғыдан ойлау, мәселені шешу, дәлел келтіру; ғылыми-зерттеу дағдылары мен әдістері; шығармашылық, қызығушылық, қиял, инновация; тұрақтылық, өзін-өзі басқару, жоспарлау; ауызша және жазбаша қарым-қатынас, жұрт алдында сөйлеу және презентация жасау, тыңдау; көшбасшылық, топтық жұмыс, ынтымақтастық; ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ), бұқаралық ақпарат құралдары мен интернет-сауаттылық, деректерді түсіндіру және талдау, бағдарламалау.

Осылайша, цифрлық буынның мәдени өзгерістерінің трендтері жасөспірімнің қоғамдағы әлеуметтенуіне байланысты негізгі проблемаларды анықтайтынына назар аударғымыз келеді. Бұл проблемалар парадоксалды. Бір жағынан, Z жаңа буыны мәдени цифрлық кеңістікте жақсы бағдарланған, екінші жағынан, олар нақты өмірде қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастырмайды. Олар қарама-қайшылықты және өзгермелі болып табылатын префигуративті мәдениеттің кеңістігінде орналасқан. Сонымен, Z ұрпағының қазіргі заманғы мәдени ортасы, оның көп қырлылығы интернет-технологиялардың, цифрлық платформалардың әсеріне және әлеуметтік желілердің көптігіне байланысты жас ұрпақтың мотивтері мен құндылықтарын өзгертті. Z цифрлық буыны виртуалды және нақты жазықтықта немесе "аралас шындық" әлемінде өмір сүреді, онда "адам - технология" үнемі байланыста болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 Гордус, А. М. Феномен техники в современной философии: К. Ясперс, М. Хайдеггер / А. М. Гордус // Гуманитарные и социальные науки. 2008. № 3. С. 8-13.

2 Saparova D. R., Kanagatova A. M., Zhanbosinova A. S., & Chzhan Y. Y. Cultural/Social Media Space of the Digital Generation//Space and Culture, India, 2020.- 7(4). - P.194-207. <https://doi.org/10.20896/saci.v7i4.535>.

3 Косназаров Д. Поколение «Заниженных ожиданий». Ген Z. Пять оттенков поколения Z// NarhozBusiness Review. - Алматы, 2017. - №2. - С. 8-17

Садвокасова З.М., НАО «Карагандинский университет имени академика Е. А. Букетова», факультет иностранных языков, гр. РАП-42, студент
(Научный руководитель — м.ф.н., старший преподаватель Калижанова А. Н.)

ФЕНОМЕН ДВОЙНОГО АДРЕСАТА В ДЕТСКОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Последние несколько десятилетий детская литература пользуется популярностью у взрослой аудитории. Возможно, это связано с все возрастающим грузом ответственности в моральном или социальном плане у взрослых, которым хочется отрешиться от проблем и окунуться в детство – время, когда все проблемы за них решали родители. Ярким примером такого детского произведения служит сказка о мальчике Питере Пэне, который выражает протест против необходимости нести ответственность за кого-либо через нежелание становиться взрослым. Можно также отметить и другие детские произведения, горячо любимые взрослыми, например, «Винни-Пух» Алана А. Милна, «Карлсон, который живет на крыше» Астрид Линдгрен или «Чиполлино» Джанни Родари. Нельзя также не отметить и полюбившуюся миллионам телезрителей Уэнсдей Аддамс – девочку со сверхспособностями, которой стоит посвятить отдельную работу.